

A ROMÁNIAI BÖLCSŐDEI NEVELÉS HÁRMAS TÜKÖRBEN

THREEFOLD REFLECTIONS ON NURSERY EDUCATION IN ROMANIA

BARABÁSI Tünde, STARK Gabriella

Abstract: Our study addresses two main questions: first, to what extent is the integration of nursery education into the formal educational system known among nursery educators, kindergarten teachers, and prospective early childhood education professionals; and second, how are the changes brought about by legislative amendments perceived, and what new alternative career opportunities do they reveal for these professional groups?

The theoretical framework of the research was developed through document analysis, while the empirical component employed a survey method with an exploratory focus. The research instruments included a self-designed questionnaire and a structured interview guide. The sample consisted of Hungarian-speaking early childhood educators in Romania (N = 103), kindergarten teachers (N = 213), students (N = 340), and educational experts (N = 8), primarily from counties with significant Hungarian populations.

Our findings indicate that the institutional transformation of nursery education is generally received positively, particularly among nursery educators, although perceptions oscillate between opportunities and risks. The results are presented through a threefold comparative lens, contrasting the perspectives of nursery educators, kindergarten teachers, and students. We identified institutional alternatives for nursery education in Romania, outlined the professional framework of early childhood education, and explored potential alternative career paths from the viewpoint of the aforementioned groups. The contribution of our study lies in emphasizing both the integrated and multifunctional nature of nursery and kindergarten education, while also delineating the distinctive professional characteristics of each segment.

Keywords: early childhood education; nursery education; institutional change; career pathways.

1. Bevezetés és elméleti háttér

A kisgyermeknevelés/bölcsődei nevelés terén az utóbbi években több változást is megtapasztalhattunk, amelyek a 2019-ben megjelent koragyermekkorai nevelés curriculumába tagolódástól az oktatási rendszerszintű módosulásig terjednek. A korábbi gyakorlattól eltérően a 2019-es koragyermekkorai nevelés curriculumuma már magában foglalja a bölcsődés korosztállyal kapcsolatos fejlesztési irányelveket és tervezési támpontokat, ugyanakkor 2021-ben a bölcsődei nevelés az addig érvényes intézményi betagolódással szakítva átkerül az oktatási rendszerbe a 100/2021-es Sürgősségi Kormányrendelet hatálya lépésével. Az egyrészt tartalmi (curriculáris), másrészt szerkezeti (ágazati betagolódás) változtatás következtében többrétű következményekkel kellett számolni. Mint ahogyan minden változás és változtatás általában továbbgyűrűző hatású, a kisgyermeknevelés rendszerének átalakulása nem csupán a rendszerben levők (bölcsődei nevelők) tevékenységét érintette, hanem mellettük az erre a pályára készülöket (pedagógusjelöltek) és a képző intézményeket, de az oktatási

rendszer befogadó szegmensét, a koragyermekkori nevelés második szakaszában tevékenykedő óvodapedagógusokat is.

A két szegmens változtatás előtti jellemzőinek számbavétele segít az átalakulási folyamat következményeinek értelmezésében is. Az említett 2021-es rendelet megjelenését megelőzően a koragyermekkori nevelés két alszintje, a bölcsődei és az óvodai nevelés eltérő ágazati besorolás és funkció mentén működött. A bölcsődék a gyermekvédelmi, illetve szociális ellátórendszerhez tartoztak, tevékenységüket az 1/2011-es Oktatási Törvény és a 1252/2012-es kormányhatározat szabályozta. Ezzel szemben az óvodák már ekkor is az oktatási rendszer részét képezték, működésüket csak az 1/2011-es Oktatási Törvény előírásai határozták meg. Ugyanakkor a két intézménytípus célrendszere is eltért: míg a bölcsődék elsődlegesen a gyermekfelügyelet és gondozás biztosítására hivatottak, addig az óvodák esetében az oktatás, nevelés és gondozás hármásának egysége kerül a középpontba. A bölcsődék célcsoportját a 0–3 éves korú gyermekek, az óvodákét pedig a 3–6 éves korosztály alkotta, ami jól tükrözi a nevelési folyamat életkori szakaszokra épülő jellegét. A személyi feltételek tekintetében a bölcsődékben bölcsődei nevelők (románul educator puericultor) látták el a nevelési és gondozási feladatokat, akik középfokú végzettséggel és szaktanfolyami képesítéssel rendelkeztek. Az óvodákban ezzel szemben óvodapedagógusok dolgoztak, akik középfokú, főiskolai vagy egyetemi végzettséggel is betölthették a pedagógusi státuszt. A két intézménytípus közötti további lényeges különbség a részvétel jellege volt. Míg a bölcsődei ellátás nem minősült kötelezőnek, addig az óvodai nevelés esetében fokozatosan bővülő kötelező jelleg érvényesül(t): 2010-től a nagycsoport, 2023-tól a középső csoport, 2030-tól pedig a teljes óvodai ciklus válik kötelezővé

A korábban említett 2019-ben előrevetített curriculáris-tartalmi átalakulás 2021 őszén kiteljesítette a koragyermekkori nevelési rendszer átalakulást és a 100/2021-es rendelet értelmében a bölcsődék a közoktatási rendszer részévé váltak, integrált nevelési, gondozási és felügyeleti szolgáltatásokat nyújtva a 0–3 éves korosztály számára. Az ágazati integráció eredményeként tehát a bölcsődei és óvodai nevelés immár egymásra épülő alrendszerekként, egyazon oktatási ágazat keretében működik (Barabási & Stark, 2024). A bölcsődék működését a 566/2022-es rendelet szabályozza, amely négy intézménytípust különböztet meg:

1. jogi személyiséggel rendelkező óvodákhoz csatolt bölcsődék;
2. jogi személyiséggel rendelkező oktatási intézményekhez csatolt bölcsődék, amelyek szerkezetében óvoda is működik;
3. önálló jogi személyiséggel rendelkező, a helyi önkormányzat által fenntartott bölcsődék, amelyek a tanfelügyelőségek hatáskörébe kerültek;
4. napközbeni foglalkoztató központok bölcsődei csoporttal, amelyek azonban nem minősülnek oktatási intézménynek.

Az alábbiakban a koragyermekkori nevelés jelenlegi intézményrendszerét és feladatait összehasonlító szemléltben látatjuk Albulescu (2022) és Barabási (2023) alapján. A curriculáris és ágazati integráció eredményeként a bölcsődei és óvodai nevelés napjainkban egymásra épülő alrendszerekként, az oktatási rendszer egységes keretében működik. A bölcsődék többféle szervezeti formában látják el feladataikat: működhetnek rövid programú (napi öt órással) vagy hosszú programú (napi tíz órással) változatban. Az óvodai intézmények hasonló struktúrát követnek, kiegészülve a heti programmal működő óvodák típusával. A bölcsődék szolgáltatási köre a korai nevelési tevékenységek széles spektrumát foglalja magában. Ezek a szolgáltatások a curriculum által meghatározott nevelési tartalmak megvalósításán túl magukban foglalják a gondozási, védelmi és táplálási feladatokat, valamint a gyermekek egészségi állapotának nyomon követését és a gyermekek, illetve családjaik számára nyújtott kiegészítő szolgáltatásokat. Az óvodai nevelés feladatköre ezzel szemben elsősorban a gyermeki személyiség komplex fejlesztésére, a szociális és gondozási tevékenységek koordinálására, valamint az iskolára való felkészítésre irányul. Mindkét esetben a koragyermekkori nevelés curriculumja iránymutató a megvalósítás folyamatában. A humán erőforrás tekintetében a bölcsődékben kisgyermeknevelők/bölcsődei nevelők, az óvodákban pedig óvodapedagógusok látják el a nevelési és fejlesztési feladatokat. A két szakmai szerep közötti együttműködés természetesen kulcsfontosságú (lenne) az átmenet biztosításában, hiszen mindkét intézménytípus ugyanazon nevelési filozófia és

pedagógiai szemlélet mentén működik. A változások nyomonkövetése szembetűnővé teszi, hogy mennyire hangsúlyos a koragyermekkorai nevelés két vetületének egymásra épülő jellege.

A bemutatott változások érintettekre gyakorolt hatásai szerteágazók. Ezeknek szerves részeként jelennek meg bővülő képzési útvonalak, amelyek a bölcsődei nevelői állás betöltéséhez vezethetnek.

Romániában korábban bölcsődében elhelyezkedhetett az, aki érettségi oklevéllel rendelkezett, bármilyen szakirányú középfokú végzettséggel. Az 5347/07.09.2011-es, valamint a 5021/12.09.2013-es Minisztériumi Rendelet szabályozta tartalmilag a bölcsődei nevelői szakirány bevezetését a pedagógiai líceumokba. De a középfokú végzettség mellett megjelent a felsőfokú oktatás keretei közé kerülés igénye is. A 198/2023-as Oktatási Törvény 165. cikkelye körülhatárolja a korai nevelésben dolgozók státuszának megnevezését: a korábbi „educator puericultor” kifejezés helyét átveszi az „educator/educatoare/profesor educație timpurie”. A romániai magyar szaknyelvben egyelőre nincs meg ennek az átalakult keretű szakmai professzióknak az egységes megnevezése: bölcsődei nevelő, bölcsődei óvónő, kisgyermeknevelő elnevezések egymás mellett párhuzamosan fellelhetők.

Az oktatási törvény 176. cikkelye a didaktikai funkciók betöltésének feltételeit határolja körül, kiemelve a bölcsődében alkalmazható pedagógusok tanulási útvonalait. A törvény értelmében középfokon pedagógiai líceumi végzettséggel, „Korai nevelés” szakirányon lehet ezt a képesítést megszerezni, egyetemi alapképzésen (BA) pedig a „Korai nevelés” szakirányon. A 249. cikkely a kivételeket is összegzi, kik teljesítik a kisgyermeknevelői állás betöltésének feltételeit. E cikkely értelmében 2027. szeptember 1-ig korai nevelői állást tölthet be, aki az alábbi feltételek valamelyikének megfelel:

(5) Középfokú végzettség, pedagógiai líceumban tanítói szakirányon, melyet korai nevelés kurzus (atestat) egészít ki;

(7) Középfokú végzettség, pedagógiai líceumban, bölcsődei nevelői, óvodapedagógusi-tanítói szakirányon;

(6) egyetemi BA képzés, Óvodai és elemi oktatás pedagógiája szakirány;

(8) egyetemi BA képzés, Óvodai és elemi oktatás pedagógiája, MA, Korai nevelés szakirány.

2028-ig kapnak türelmi időt a már alkalmazásban lévő bölcsődei nevelők, az átképzési módszertannak megfelelően. Szakképesített címzetes bölcsődei nevelői státuszt tölthetnek be bölcsődei nevelő-óvodapedagógus végzettséggel, Korai nevelés MA-val, illetve min. két év szakmai tapasztalattal rendelkező szakemberek a törvény életbe lépésekor. Tanítói (pedagógiai líceumi) végzettség mellé, óvodai és elemi oktatás pedagógiája egyetemi alapképzéssel, két év szakmai tapasztalattal korai nevelés kurzus (atestat) elvégzése is szükséges.

A változásoknak és következményeinek megítélése az érintettség mértékének is függvénye. Éppen ezért gondoljuk, hogy az óvodapedagógusok, bölcsődei nevelők és pedagógusjelöltek változáshoz való viszonyulásában, az erről való gondolkodásban és véleményalkotásban találunk egyező és eltérő elemeket egyaránt. A kutatási eredményeinkben ezeket igyekszünk megragadni a társadalmi megbecsültség, előnyök és hátrányok, szakterületi motivációs tényezők és képzési útvonalak-/karrierlehetőségek mentén.

2. Kutatásmódszertani adatok

2.1. Kutatási probléma és hipotézis

Vizsgálatunk során egyrészt arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a kisgyermeknevelés oktatási intézményi keretek közötti megjelenése milyen mértékben ismert a bölcsődei nevelők, az óvodapedagógusok, illetve a koragyermekkorai nevelési pályára készülők számára; másrészt a törvényi keretek módosulása által előidézett változások fogadtatási reakciói miként árnyalódnak és mindez milyen új alternatív karrierlehetőségeket tár fel az említett szakmai csoportok számára?

Kutatásunk célja tehát az empirikus eredményeink összegzése által letisztázni a romániai kisgyermeknevelés intézményi alternatíváinak ismertségét és a változáshoz való viszonyulást, a kisgyermeknevelői professzió szakmai kereteit és megbecsültségének megítélését a bölcsődei nevelők, óvodapedagógusok és pedagógusjelöltek olvasatában, illetve feltárni, hogy mindezek a változtatások milyen mértékben és jelleggel éreztetik hatásukat a karrierlehetőségekkel/karrier módosítással kapcsolatos elképzeléseikre.

Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a törvényi módosulások alternatív karrierutakat tárnak fel a kisgyermeknevelők számára, továbbá az óvodapedagógusok, illetve a koragyermekkorai nevelési pályára készülők pedagógusjelöltek számára, ami a pragmatista szemléletűek számára vonzóbb. Másik feltételezésünk, hogy a kisgyermeknevelés oktatási szegmensbe tagolódása ambivalens megítélésű, mivel a vélemények a veszélytársítás és lehetőségfelismerés skálán árnyalódnak, ugyanakkor eltérő megítélésű a három almintaszemszögéből.

Kutatásunk két szálon valósult meg: (1) egyrészt a koragyermekkorai nevelés közelmúltban történt szabályozásváltozása által előidézett szerkezetet és humán erőforrást érintő változások rendszerének és intézményszervezési következményeinek letisztázása; (2) másrészt a változások gyakorlati terepen történő fogadtatásának feltárása a kisgyermekkorai nevelés szakmai lebonyolításában érintettek véleménye tükrében. (Barabási, Stark, 2024)

2.2. Módszer és eszköz

A vizsgálat elméleti alapozásának kidolgozásában dokumentumelemzés módszerére támaszkodunk. Ennek részleteit az empirikus vizsgálatunk eredményeinek összehasonlítását megelőzően e tanulmány első fejezetében foglaltuk össze. Az empirikus vizsgálati vetületet pedig összefüggésfeltáró jelleggel az ankét módszerére építettük. Bölcsődei nevelők, óvodapedagógusok és pedagógusjelöltek körében online kérdőíves lekérdezést valósítottunk meg, a koragyermekkorai nevelési szakértőkkel pedig interjúkat készítettünk.

A vizsgálat eszközét saját készítésű kérdőív és strukturált interjú segítő kérdéssor képezte. Az adatgyűjtéshez egy saját szerkesztésű, Likert-skálás kérdéseket tartalmazó kérdőívet használtunk, amely a koragyermekkorai neveléshez kapcsolódó attitűdöket, ismereteket és vélekedéseket vizsgálta. A válaszadók 1-től 6-ig terjedő skálán értékelték az egyes állításokat, ahol az 1-es érték a teljes egyet nem értést, míg a 6-os érték a teljes egyetértést jelentette. A megbízhatósági vizsgálat szerint az óvodapedagógusi kérdőív Cronbach Alpha értéke 0.9312, a bölcsődei nevelői kérdőív pedig 0.9118, vagyis e két kérdőívünk kiváló belső konzisztenciával rendelkezik. A pedagógusjelölti kérdőívre vonatkozóan $\alpha = 0.734$ értéket mutatott, ami elfogadható megbízhatóságot jelez.

A bölcsődei nevelői, óvodapedagógusi és pedagógusjelölti kérdőívek szerkezeti felépítésükben nagyon hasonlóak. Jelen tanulmányban a kérdőív ama kérdéseire reflektálunk, amely megmutatja, hogy a vizsgálati személyek milyen mértékben látnak rá a koragyermekkorai nevelés curriculumára, mennyire ismerik ennek kisgyermekkorai vetületét is. Rávilágítanak a bölcsődei nevelői állás betöltésének feltételeivel kapcsolatos tájékozottságra, ennek társadalmi megbecsültségével kapcsolatos elképzelésekre. A bölcsődei nevelés oktatási rendszerbe tagolódásának értékelését, az előnyeinek, hátrányainak, lehetőségeinek és a kihívásainak megítélését is elemezzük, illetve arra is fényt kívántunk deríteni, hogy a vizsgálati személyek mennyire érzik magukat felkészültnek a bölcsődei nevelői munkára is, illetve mennyire nyitottak és érdeklődők az oktatási rendszer ezen szegmense iránt, azaz a karrierutak árnyalása milyen mértékben lehet következménye ezen intézményrendszer-szerkezeti változtatásnak.

A koragyermekkorai nevelésért felelős szakértők és bölcsődevezetők számára készített interjúrács ugyanazokra a kérdésblokkokra épült, mint a pedagógusi kérdőív, nagyobb teret engedve a szakemberi szerepkörből adódó holisztikus szemléletmód körvonalazásának. Az interjúk révén megkíséreltük a kisgyermekkorai nevelési gyakorlat mintázatainak megrajzolását is.

A kérdőívek adatelemzése SPSS statisztikai program segítségével történt (gyakoriság, átlag, chi négyzet, T próba, varianciaanalízis, Anova teszt, korreláció, faktorelemzés). Az interjúk feldolgozásában tartalomelemzés módszerét érvényesítettük. (Barabási & Stark, 2024)

2.3. Vizsgálati minta

A bölcsődei nevelésre vonatkozó rendszerszintű módosulások, a szolgáltatási körének bővülése a bölcsődei nevelők mellett egy másik szakmai csoportot is érint, mégpedig az óvodapedagógusokat. Így a vizsgálatunkba a bölcsődei nevelők mellett óvodapedagógusokat is bevontunk. Az árnyaltabb kép megrajzolása érdekében a pedagógusjelöltek nézőpontját is vizsgáltuk, azokat a pedagógusjelöltekét, akik tanítói, óvodapedagógusi vagy bölcsődei nevelői pályára készülnek. S mivel a rendszerszintű módosulásokat vezető pozícióban lévő nevelési szakértők jobban átlátják, ezért koragyermekkorai nevelésért felelős megyei szaktanfelügyelők és bölcsődevezetők véleményét is feltérképeztük.

1. táblázat: Vizsgálatba bevont személyek

	Szakmai csoport	Fő
1.	Kisgyermeknevelő/bölcsődei nevelő	103
2.	Óvodapedagógus	213
3.	Pedagógusjelölt	340
4.	Nevelési szakértő	8
	Összesen	664

A vizsgálatba bevont 103 kisgyermeknevelő átlagéletkora 35,22 év (a legfiatalabb adatközlő kisgyermeknevelő 20 éves, a legidősebb 58 éves). Elgondolkodtató tény, hogy pont azon az oktatási szinten, ahol az állandóság fontos a kisgyermek számára a biztonságos kötődés kialakulása érdekében, mindössze a kisgyermeknevelők egynegyede rendelkezik címzetes állással. A szakképzett humán erőforrás is problémát jelent ezen az oktatási szinten is, ugyanis tízből két bölcsődei nevelőnek nincs pedagógiai végzettsége; s a minta 37,9%-ának nincs kisgyermekkorra vonatkozó szakképesítése. A szakképesítést a megkérdezettek majdnem fele (gyorstalpaló) szaktanfolyamon szerezte meg, a pedagógusok többsége a Curriculáris felkészítés a koragyermekkorai nevelésre (Abilitare curriculară pentru educație timpurie) kurzust végezte el, az Oktatási Minisztérium és a Megyei Pedagógusházak szervezésében. Az adatfeldolgozáskor megállapítottuk, hogy a bölcsődei nevelők kissé bizonytalanok a szakképesítésük megítélését illetően. Ez a személyi bizonytalanság a rendszerszintű bizonytalansággal van összhangban, mivel jelenleg épp alakulóban van, hogy ki/mi számít szakképzett bölcsődei nevelőnek.

Az intézményszerveződési struktúrák azt mutatják, hogy a bölcsődék 90%-a átkerült az oktatási ágazatba, 7% esetén pedig épp folyamatban van a váltás – a megkérdezett kisgyermeknevelők véleménye szerint. Leggyakoribb intézményszervezési forma a hosszú programú bölcsőde (65%), illetve a napközikhöz csatolt bölcsődei csoportok (33%). Nagyjából azonos mértékben oszlanak meg a foglalkoztatott óvodai csoportok: a kisgyermeknevelők egyharmada vegyes csoporttal foglalkozik, ill. 30-30%-a osztott nagy, illetve középső csoporttal. Kivételt képez a kiscsoport, mindössze 4 pedagógus foglalkozik a 0-1 éves korosztállyal.

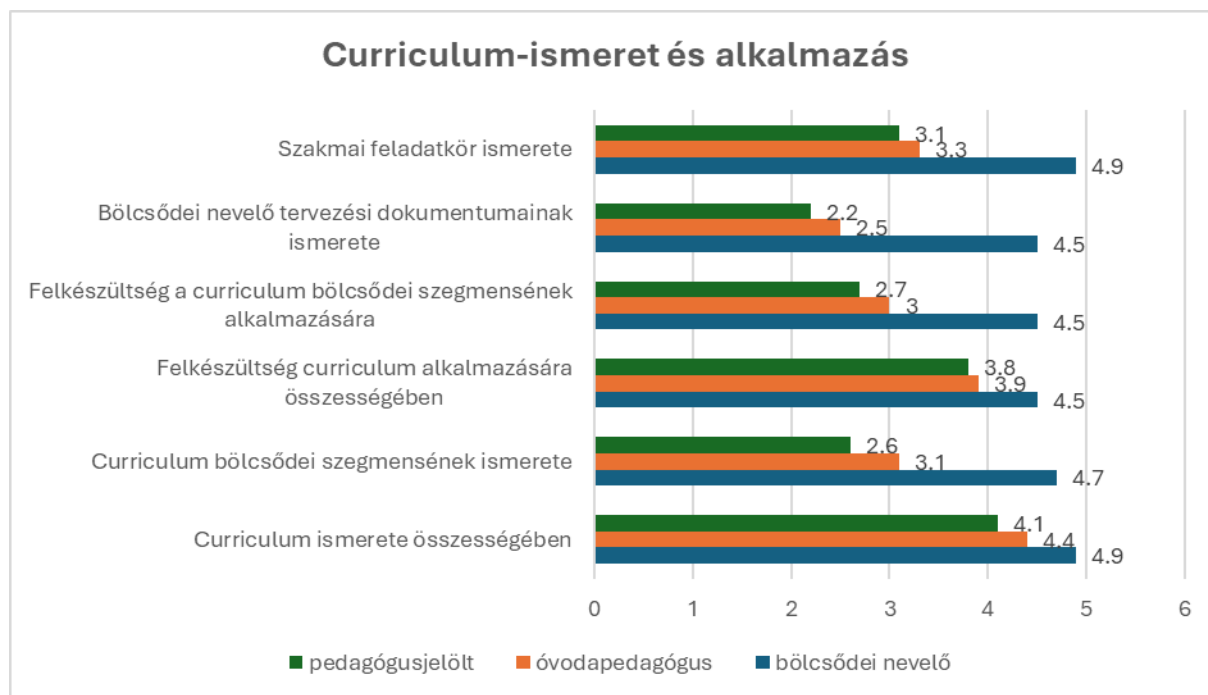
A vizsgálatba bevont 213 óvodapedagógus átlagéletkora 36,8 év, Románia magyar lakta megyéiből, így Hargita, Kovászna, Maros, Szatmár, Bihar, Szilágy megyék képezték az óvodapedagógusi részkutatás terepét. Az óvodapedagógusi almintá több mint 80%-ának (172 fő) nincs kisgyermeknevelői képesítése.

A vizsgálatba bevont 340 pedagógusjelölt (akik amúgy is a koragyermekkorra vonatkozóan szereznek szakképesítést, óvodapedagógusi-tanítói pályára készülve) átlagéletkora 23,03 év. 93,8%-uk (N=318) óvodapedagógus-tanító szakon tanul a Babes-Bolyai Tudományegyetemen.

A nyolc fős nevelői szakértői almintába négy koragyermekkorai nevelésért (is) felelős megyei szaktanfelügyelő, két óvoda mellett működő bölcsőde vezetője és két bölcsődehálózati vezető került be.

3. A romániai bölcsődei nevelés hármaskörre

A koragyermekkorai nevelés curriculumának ismeretét és alkalmazását vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a bölcsődei nevelők a legtájékozottabbak ezen a téren, a pedagógushallgatók pedig legkevésbé.

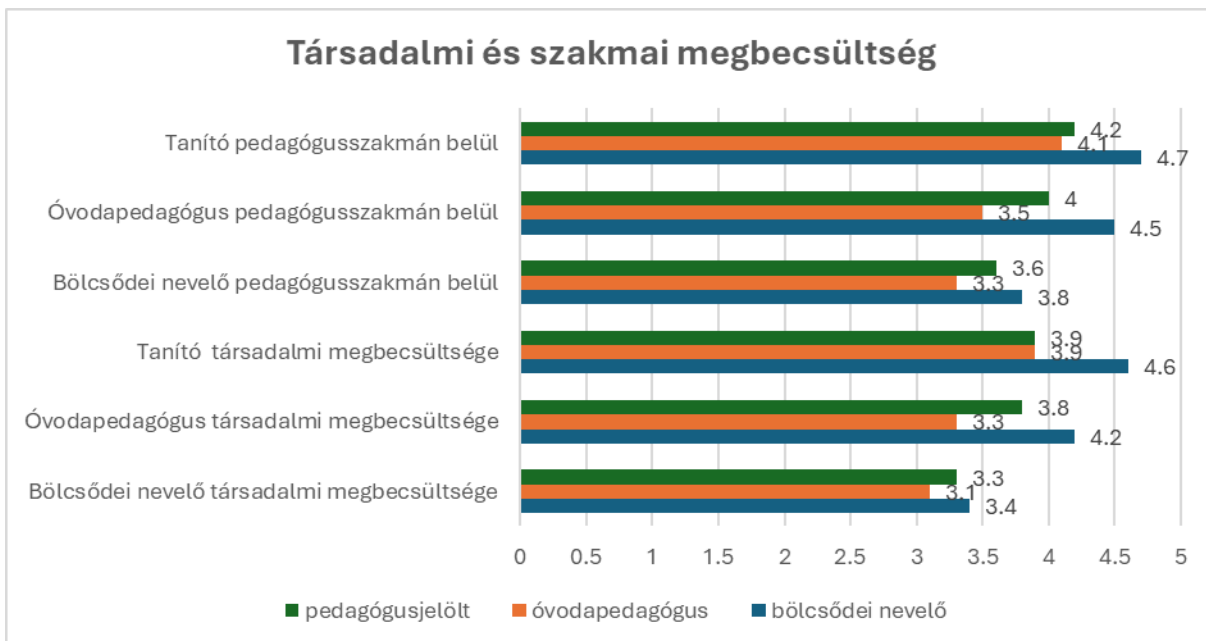
1. ábra: Curriculum-ismeret és alkalmazás (1-6 fokozatú Likert-skála)

Az 1. ábra szerint a bölcsődei nevelők nagy mértékben ismerik saját szakmai feladatkörüket ($m=4.9$), magát a curriculumot összességében ($m=4.9$), illetve ennek bölcsődei szegmensét ($m=4.7$); picit alacsonyabb szintű a tervezési dokumentumok ismerete ($m=4.5$). Az ismeretek mellett a felkészültség-érzetük is elég magas, mert azonos mértékben érzik magukat felkészültnek a curriculum alkalmazására összességében, mint a bölcsődei szegmens alkalmazására ($m=4.5$). Ez a magabiztosság a szakmai ismeretekben és a pozitív szakmai felkészültség-érzet vélhetően azzal is magyarázható, hogy a megkérdezett bölcsődei nevelők majdnem fele (42.7%) nemrégiben végezte el a szakmai átképzést, ahol a hangsúly a curriculum-ismeretre tevődött.

Az óvodapedagógusok közepes mértékben ismerik a bölcsődei nevelők szakmai feladatkörét ($m=3.3$), illetve a curriculum bölcsődei szegmensét ($m=3.1$), a tervezési dokumentumok terén a legalacsonyabb az ismeretszintjük ($m=2.5$). Szignifikáns különbség mutatkozik a teljes curriculum ($m=4.4$), illetve a curriculum bölcsődei szegmensének ismerete ($m=3.1$) között, ugyanígy a bölcsődei ($m=3$) és az óvodaira szegmensre ($m=3.9$) vonatkozó felkészültség-érzetük között. A mutatkozó különbséget szakmai státuszukkal magyarázzuk: az óvodapedagógus elsősorban az óvoda szakmai feladatait, curriculumát ismeri; de természetesen az előző szakasz (bölcsőde) és a következő szakasz (kisiskola) szakmai feladatait és curriculumát is ismeri a oktatási-nevelési folytonosság biztosítása érdekében.

A pedagógusjelöltek körében hasonló mintázat rajzolódik ki, mint az óvodapedagógusok körében, hajszállal alacsonyabb ismeret- és felkészültségi szinttel: a pedagógusjelöltek is – az óvodapedagógusokhoz hasonlóan – tájékozottabbak és felkészültebbek az óvodai nevelés terén, mint a bölcsődei nevelés terén. Ebből értelemszerűen következik, hogy a pedagógusjelöltek elméleti és gyakorlati képzése során a hangsúly az óvodai részre tevődik (hisz óvodai és elemi oktatás pedagógiája képesítést szereznek), de azért kisebb mértékben érintik a bölcsődei szegmenst is.

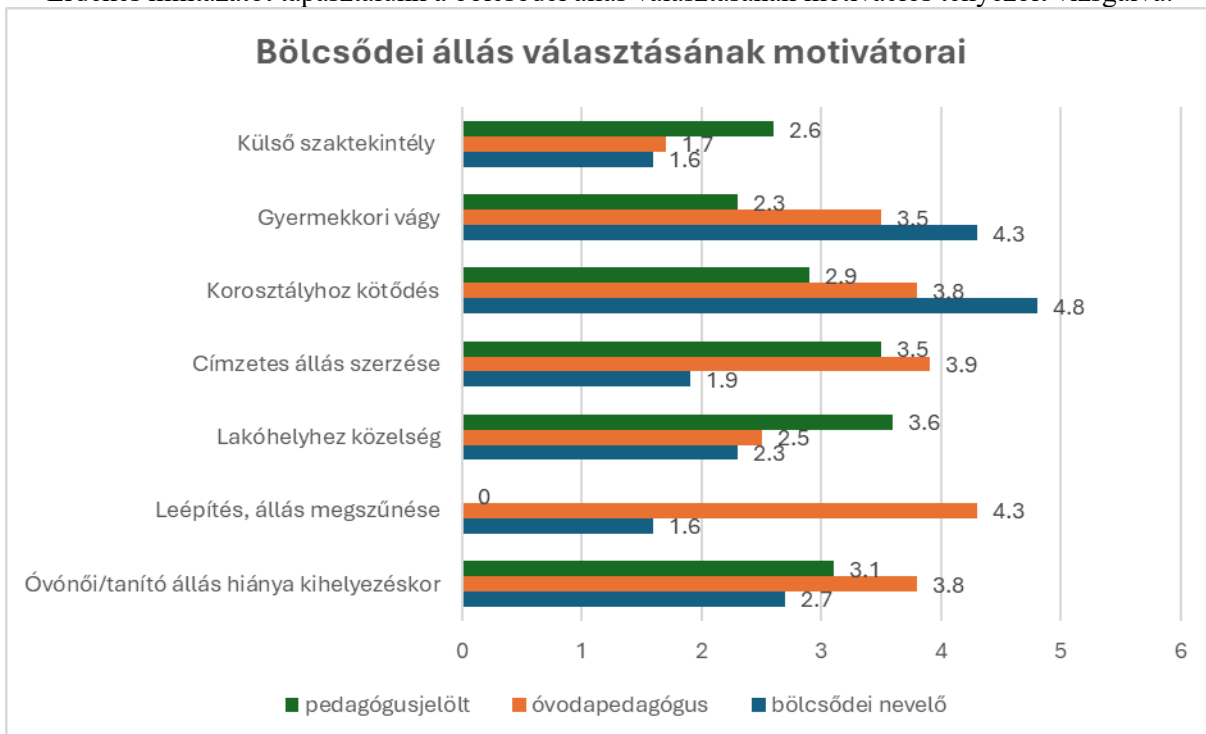
Összehasonlítva a szakmai és társadalmi megbecsültséget a 3 alminta szemszögéből, a 2. ábrán azt tapasztaltuk, hogy minél idősebb korosztállyal dolgozik a pedagógus az oktatási rendszerben, annál magasabb a társadalmi státusza a munkakörnek. A tanító megbecsültsége a legmagasabb, ezt követi az óvodapedagógusé, majd a bölcsődei nevelőé. A bölcsődei nevelők látják legpozitívabban megbecsültnek mindhárom szakmát még a pedagógusjelöltekhez képest is, ugyanakkor saját szakmai és társadalmi megbecsültségüket jobbnak ítélik meg, mint az óvónők és tanítók.

2. ábra: Társadalmi és szakmai megbecsültség (1-6 fokozatú Likert-skála)

A bölcsődei nevelői állás társadalmi és szakmai megbecsülésének megítélése jórészt azokat az eredményeket hozta, amit gyakorta tapasztalunk: az oktatási rendszerben minél fiatalabb korosztállyal dolgozik a pedagógus, annál alacsonyabb a társadalmi státusza a munkakörnek. A pedagógusi társadalmon belüli megítélése szignifikánsan magasabb, mint az össztársadalmi értékelés, de így is csak gyenge jónak minősül, és ebben a dimenzióban is lényegesen alulmarad mind az óvodapedagógusi, mind a tanítói szakmai megbecsülésnek.

Érdekes mintázatot tapasztalunk a bölcsődei állás választásának motivációs tényezőit vizsgálva.

3. ábra: Bölcsődei állás választásának motivációs tényezői (1-6 fokozatú Likert-skála)

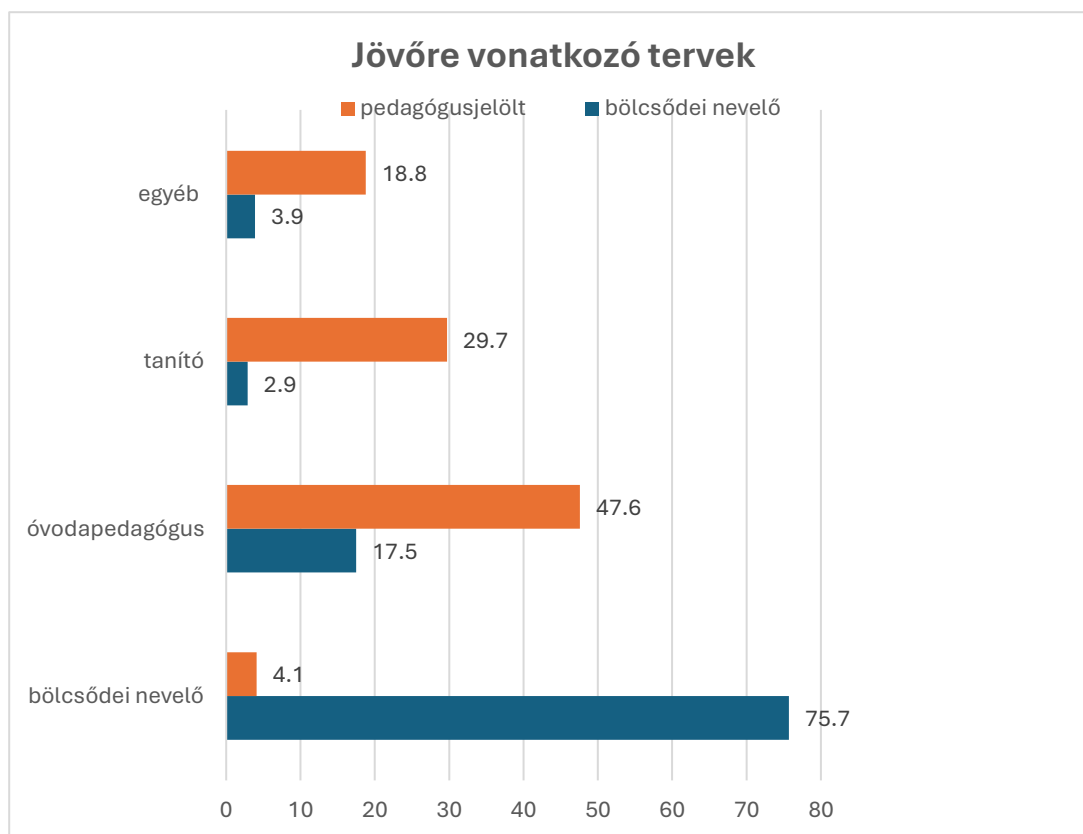
A bölcsődei állás választásának háttérben húzódó indokokat vizsgálva azt látjuk a 3. ábrán, hogy alapvetően a személyes vágyak és a korosztályhoz való kötődés a legerősebb a bölcsődei nevelőket motiváló tényezők sorában. Az olyan pragmatikus motívumok, mint a címzetes állás megszerzése vagy a „kényszerpálya” (leépítés vagy saját szakterületének megfelelő pedagógusi állás hiánya) az

óvodapedagógusok körében dominálnak inkább. A lakóhelyhez való közelség vagy a külső szaktekintély javaslatára történő pályán maradási motiváció a pedagógusjelölteknél erőteljesebb.

A kisgyermeknevelői állások vállalásának szándéka közötti eltérések magyarázatában segítségünkre lehetnek a faktoranalízissel nyert eredményeink, amelyek arra mutatnak rá, hogy a bölcsődei állás elvállalásában közrejátszó tényezőknek megfelelően milyen bölcsődei nevelői, óvodapedagógusi és pedagógusjelölti csoportokkal találkozhatunk.

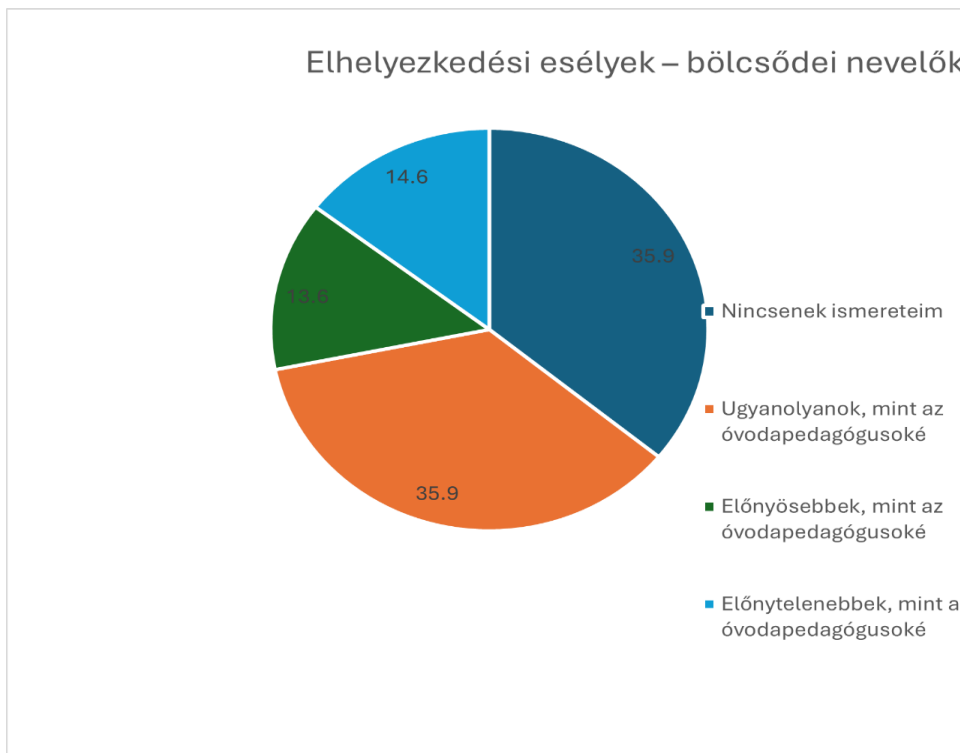
Három nagy csoport rajzolódik ki. A pragmatikusok csak abban az esetben vállalnák a bölcsődei nevelői tevékenységet, többnyire egzisztenciális okokból, biztosítva és javítva ezáltal a szakmai és személyes jóllétük minőségét: például amennyiben megszűnne az állása, vagy ezáltal lakhelyéhez közelebbi, illetve címzetes állást tudna szerezni. A vágyteljesítőkre jellemző, hogy belső indítatásból dolgoznának kisgyermeknevelőként, elsődlegesen a korosztály iránti elköteleződés által vezérelve. A modellkövetők számára fontosak a külső hatások, a kollégák, az intézményvezető, a szakfelügyelő véleménye és egyfajta modellkövető magatartást jelenítenek meg e kérdés kapcsán. A bölcsődei nevelők jellemzően vágyteljesítők, a pedagógusjelöltek modellkövetők, az óvodapedagógusok pedig a pragmatikusság és modellkövetés kategóriába sorolhatók. (Barabási & Stark, 2024)

A bölcsődében dolgozók nevelői tevékenység melletti elkötelezettségét a munkakörhöz való pozitív viszonyulás mellett a jövőre vonatkozó terveik is alátámasztják, hiszen a 4. ábra adatai szerint háromnegyedük maradni szeretne a bölcsődei nevelő pályán, mintegy 20%-uk váltana az oktatási rendszer valamely magasabb szintjére, és mindössze 3,9%-uk tervezi a bölcsődei pálya elhagyását.

4. ábra: Jövőre vonatkozó tervek

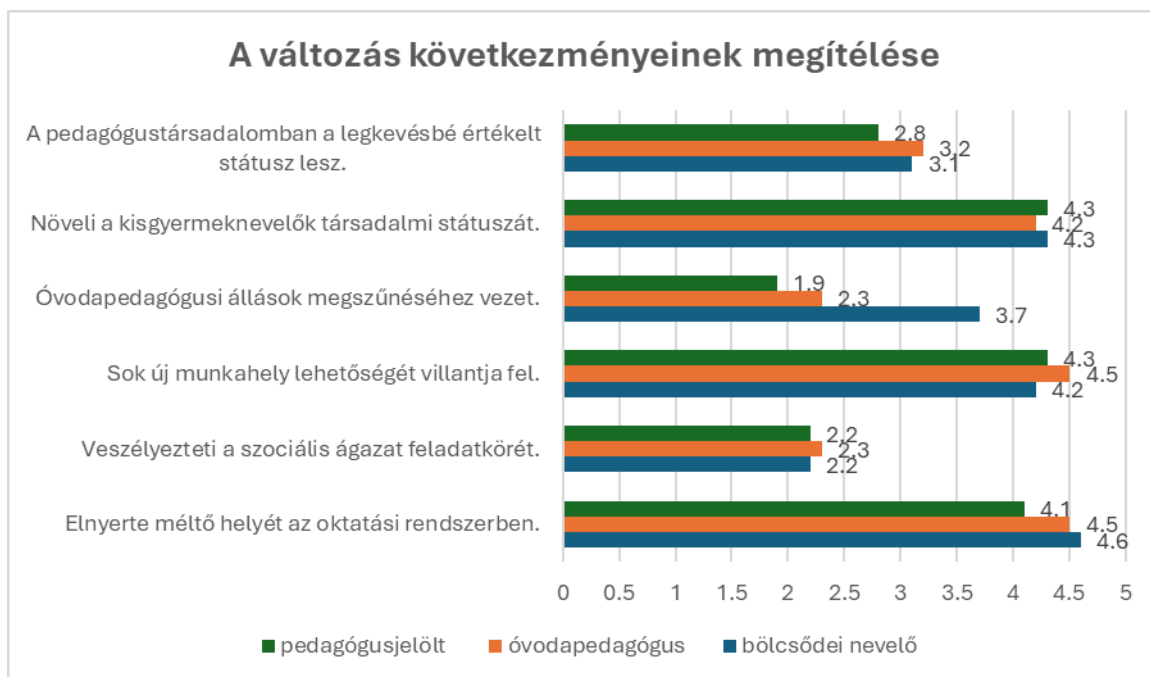
Szignifikáns különbségeket nem tapasztaltunk a pedagógiai végzettség, tanulmányok jellege vagy kisgyermekkorra való szakképesítés függvényében. A vizsgálatba bevont pedagógusjelöltek majdnem fele óvodapedagógusként látja a jövőjét, egyharmada tanítóként, mindössze 4.1%-uk szeretne bölcsődei nevelő lenni. A pedagógusjelöltek jövőre vonatkozó tervei nincsenek összhangban a munkaerőpiaci lehetőségekkel, mert címzetes pedagógusi állások főként bölcsődében található a titularizare.edu.ro portál adatai szerint.

5. ábra: Bölcsődei nevelők elhelyezkedési esélyei

Az 5. ábra szerint a vizsgálatba bevont bölcsődei nevelők nincsenek teljesen tisztában a bölcsődei nevelői állás kínálatával vagy a jelentkezési feltételekkel. Egyharmaduknak nincsenek ismeretei vagy nem tudják megítélni a jelenlegi bölcsődei nevelési állás kínálatot. A megkérdezettek szintén egyharmada hasonlóan érzi az elhelyezkedési esélyeket az óvodapedagógusokéhoz. S nagyjából azonos arányban ellentmondanak egymásnak a válaszok, ugyanannyian vélik az óvodapedagógusok helyzeténél előnyösebbnek, mint amennyien előnytelenebbek.

A 6. ábrán az látható, hogy a változás következményeinek általános megítélése miként árnyalódik a három almintánál.

6. ábra: A változás következményeinek megítélése

A változ(tat)ás két leginkább pozitívnak ítélt következményét a sok új munkahelyi lehetőség megteremtésében, illetve a kisgyermeknevelői munka státuszának növelésében jelöli mindhárom vizsgálati alminta. Ugyancsak pozitívan keretezik azt is, hogy a kisgyermekkel való foglalkozás is elnyerte méltó helyét az oktatási rendszerbe tagolódással. Az esetleges veszélyforrásokat, minthogy a kisgyermeknevelésben a szociális funkció hangsúlytalanná válását hozná, vagy óvodapedagógusi állások megszűnéséhez vezethetne ez a változtatás, sokkal kisebb mértékben látják gondnak, mint amilyen mértékűnek látják a hozadékokat. Meglepő, hogy az óvodapedagógusi állások megszűnésének veszélyét nem az óvodapedagógusok domborítják ki, hanem a bölcsődei nevelők, egyedül itt tér el szignifikáns különbséggel a három alminta véleménye.

Faktorelemzésnek vetve alá az adatokat, két – szélsőséges – hallgatói kategóriát azonosítottunk. Az egyik hallgatói csoport a lehetőségeket látja a bölcsődéket érintő változásokban: méltó hely és megfelelő státusz, illetve új karrierlehetőség. Ezzel szemben a másik hallgatói csoport a veszélyeket domborítja ki: a státuszcsökkenést, az óvónőket érintő leépítéseket stb. A pedagógusjelöltek a változást a lehetőségek és veszélyek tengelyén egyensúlyban helyezik el, nem egyértelmű az állásfoglalásuk, amit a rendszerszintű bizonytalanság is táplál.

Az óvodapedagógusok esetén már jobban árnyalódik ez a kép: az óvodapedagógusok a szakmai lehetőségek, a tehermentesítés és a szakmai veszély (bekebelezés) tengelyén helyezkednek el, a bölcsődei nevelőknél még árnyaltabban jelentkezik, ők elkülönítik a személyes és szakmai lehetőséget, de megjelenik az állásföltők csoportja is. (Barabási & Stark, 2024)

A szakértői interjúk kidomborították a bölcsődei intézményrendszer struktúráját, eme interjúk mindenikéből visszaköszönő kulcsfogalom és gondolat a káosz, a rendszer formálódása okán jelen levő zűrzavar és a rendrakás erős igénye ezen a területen. Ez egyrészt a törvényi keretek pontosítását igényli, másrészt a módszertani támpontrendszer kidolgozását sürgeti, ami a mindennapi gondozási-nevelési gyakorlatot hivatott segíteni.

Erre erősít rá a 3. interjúalany is, aki kiemeli, hogy a curriculumot módszertani ajánlásokkal lehetne teljesebbé és használhatóbbá tenni a bölcsődei nevelők számára, mert ezek jórészt csak az óvodai szintre vonatkoztatva fogalmazódnak meg. „Jelenleg zajlanak ilyenszerű munkálatok minisztériumi szinten, ami segíti a curriculum értelmezését, pótolja a hiányosabb elemeket.” (3. alany)

4. Összegzés

Kutatásunk végkövetkeztetése, hogy a bölcsődei nevelés intézményrendszeri változásának fogadtatása alapvetően pozitív, főként a bölcsődei nevelők szemszögéből, de bizonyára a tisztázatlan vetületek (mint például ki, hogyan tölthet be állást, finanszírozási problémák, módszertani-pedagógia gyakorlattal összefüggő kérdések, bölcsődei végleges állások hiánya a rendszerben stb.) miatt is, a veszélyek és lehetőségek tengelyén helyezkedik el mind az óvodapedagógusok, mind a pedagógusjelöltek, mind a bölcsődei nevelők szerint. Többnyire úgy ítélik meg a vizsgálati személyek, hogy bölcsődei intézményrendszerrel érintő módosítás révén a bölcsődei nevelés egységes szemléletének és gyakorlatának megvalósítási esélye teljesebbé lehet, amennyiben a törvényi keretek, a szakemberek szakmai felkészítése és az intézmények személyzettel való ellátottsága optimalizálódik.

Az oktatási rendszer bővülésének egyik alapvető kihíváselemeként jelenik meg a vizsgálati eredmények alapján a gyakorlati megvalósulási irányelvek és -modellek kidolgozása. Ez segítheti a bölcsődei fejlesztés két alappilléreinek, a nevelésnek és a gondozásnak a kiegyensúlyozott arányú megjelenését. Ugyanakkor megoldásra váró kihívás a szakmai képzési és átképzési rendszer átgondolása, érvényesítése. Mindez a pedagógusképzési rendszer számára jelöli ki sürgősen átgondolandó és megoldandó feladatként a kisgyermeknevelők szakmai képzésének elméleti és gyakorlati felkészítési alternatíváinak a kidolgozását.

Empirikus eredményeink rávilágítanak a bölcsődei nevelés intézményi szerkezetváltozásának egyértelmű előnyeire, mint például a legkisebbek történő foglalkozás fejlesztésközpontúsága, alapozó jellege az óvodai nevelés szempontjából, pedagógusi karrierlehetőségek árnyalódása, de kidomborítják azokat a neuralgikus pontokat is, amelyek kiküszöbölése a közeljövő oktatáspolitikai és bölcsődei fejlesztésmódszertani megoldásokat igényel és vár (és amelyekre korábban utaltunk). Vizsgálatunk

hozádék a bölcsődei és óvodai nevelés szervesen egymásra épülő jellegének, mégis többcélúságának nyomatékositása és az egyes szegmensek sajátos szakmai azonosító jegyeinek meghatározása.

Szakirodalom

***2019: *Curriculum pentru educație timpurie (a copiilor de la naștere până la vârsta de 6 ani)*.

Ministerul Educației Naționale, București. URL:

https://www.edu.ro/sites/default/files/Curriculum%20ET_2019_aug.pdf. Utolsó megtekintés: 2025.08.31.

*** *1/2011-es Oktatási Törvény* (Legea educației naționale nr. 1/2011).

https://www.edu.ro/sites/default/files/legea-educatiei_actualizata%20august%202018.pdf. Utolsó megtekintés: 2025.08.31.

*** *100/2021-es Sürgősségi Kormányrendelet* - Ordonanța de urgență 100 din 10 septembrie 2021 pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 și abrogarea unor acte normative din domeniul protecției sociale

*** *566/2022-es Kormányrendelet* – Hotărârea nr. 566 din 28 aprilie 2022, Metodologia de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară

*** *5347/2011-es Oktatási Minisztériumi rendelet* – OMECTS 5347/2011 privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru clasele a IX-a -a XII-a, filiera vocațională, profilul pedagogic.

*** *5021/2013-as Oktatási Minisztériumi rendelet* – OMECTS 5021/2013 privind aprobarea programelor școlare pentru curriculum diferențiat, licee pedagogice, profil pedagogic,

*** *Legea Educației Naționale 198/2023*, In MONITORUL OFICIAL nr. 613 din 5 iulie 2023, URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/271896>. Utolsó megtekintés 2024.02.12.

Albulescu, I. (2022): Educația antepreșcolară în România. Cadre conceptuale și normative. In Catalano, H., Albulescu, I. (coord): *Educația timpurie antepreșcolară*. Didactica Publishing House, București, pp. 15–24.

Barabási T. (2023): A romániai koragyermekkorai nevelési curriculum bölcsődei vetülete: elméleti fogódzók és gyakorlati megvalósíthatóság. In Barabási T., Dósa Z., Péter L., Szántó B. (szerk.): *Kompetencia és tudástranszfer az oktatásban XII*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár. pp. 7–34.

Barabási T., Stark G. (2023): Óvodapedagógusok a romániai kisgyermeknevelés intézményi változásának sodrásában. In: *Pedacta 2023/2*. pp. 1–16.

Barabási T., Stark G. (2024): *Bölcsődések nevelése az oktatási rendszerben: fogadtatás, helyzetkép, szemlélet, megvalósítás*. Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.

Szerzők:

Barabási Tünde, Babeș-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

e-mail: tunde.barabasi@ubbcluj.ro

Stark Gabriella, Babeș-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

e-mail: gabriela.stark@ubbcluj.ro

Köszönetnyilvánítás: A kutatás az MTA Domus szülőföldi csoportos pályázat támogatásával valósult meg.